

PATIKĖKIT, KARADAHAS IR JUMS PATIKTŲ

1. UKRAINOS GAMTOS PERLAS

Jonas Rimantas STONIS, Andrius REMEIKIS

Tai pasakojimas apie Vilniaus pedagoginio universiteto (VPU) Biosistematikos tyrimų grupės ekspedicinius lauko darbus Ukrainoje, Karadaho* rezervate. Šioje ir kitose straipsnio dalyse vartojami ekspedicijų dalyvių inicialai: A. R. – mokslo projektų vykdytojas Andrius Remeikis, J. R. S. – profesorius Jonas Rimantas Stonis, A. D. – daktaras Arūnas Diškus, A. Š. – mokslo projektų vykdytoja Agnė Šimkevičiūtė, A. N. – doktorantė Asta Navickaitė, B. P. – doktorantė Brigita Paulavičiūtė, R. N. – profesorius Remigijus Noreika, V. S. – profesorius Virginijus Sruoga (apie Biosistematikos tyrimų grupę galite pasidomėti internete – www.life4diversity.com).

Kaip vadinami nuostabūs kalnai Kryme?

Krymas, Ukraina, 2009 m. rugpjūčio 8 d. Karšta. Neišsimiegoję, alpdami nuo tvankumos važiuojame sukiožusiu troleibusu iš Simferopolio į Aluštą. Neįtikėtina, bet iki šiol iš

Skėriukas

Krymo pusiasalio centro iki pat Juodosios jūros pakrantės (o tai koks šimtas kilometrų) galima nukeliauti troleibusu. Po, rodos, nesibaigiančių Simferopolio priemiesčių išnyra neaukšti kalnai, o vėliau ir išpūdingos uolos. Iki šiol snūduriavęs kolega A. R. tik dabar pramerkia akis ir staiga paklaustas, kas čia per kalnai, visiškai susimėto ir sako: „Uralas, ne..., tai ne Uralas, tai Andai!“ Nežinia kaip čia taip išėjo, bet Krymo kalnai netikėtai tapo Andais, todėl A. R. be galo susinervina ir ilgam praranda ūpą. Krymo kalnai yra žemi. Aukščiausias viršūnės tik apie 1,5 kilometro aukščio. Tačiau jie nepakartojami: tiek savo grožiu, tiek savo reikšme pietinio Krymo gamtai. Kalnai užstoja šiaurės vėjus, o jų papėdėje dėl Juodosios jūros klimato įtakos susidaro nepaprastos gamtinės sąlygos. Nors pietinis Krymas – tai tik maždaug pusiaukelė tarp Poliarinio rato ir atogrąžų, dėl neįprastų klimato sąlygų čia išsikūrė šilu-

Karadahe žinoma apie 1 700 drugių rūšių

mamėgiai augalai ir gyvūnai. Nemažai jų paprastai aptinkama Viduržemio jūros pakrantėse arba dar piečiau. Pietiniame Kryme yra gausu endeminių organizmų (didžioji jų dalis – reliktai). Taip pat apstu ateivių iš karštosios Centrinės Azijos. Ir visa tai – dėl Krymo kalnų, kurie yra vieni išpūdingiausių gamtos kampelių ne tik Ukrainoje, bet ir visoje Europoje.

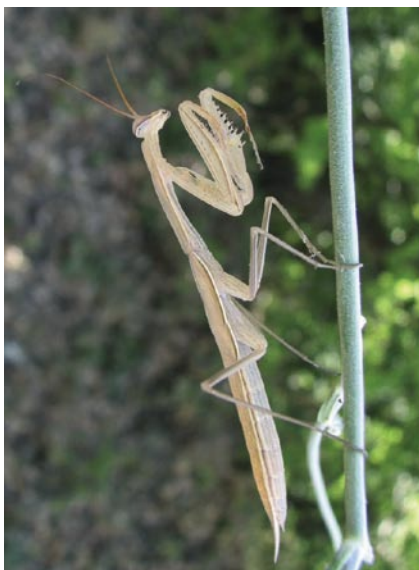
Kaip bobutė Galia norėjo Vanią prisivilioti į lovą

Aluštoje mūsų entuziazmas truputį nuslūgsta: arba nėra vietų nakvoti, arba per

Rytinio šalmuočio nimfa

brangu. Pėdiname į autobusų stotį, kur mus apninka būrelis potencialių nuomotojų. Iš jų pati aršiausia, pati įtaigiausia – tai teta Galia. Ji sugeba nukonkuruoti visus kitus nakvynės siūlytojus ir jau vedasi mus į savo „apartamentus“. Tiesa, atstumas iki jų pasirodo daug didesnis, negu žadėta, o ir pati Galia staiga praranda iki tol trykšte trykškusį judrumą. Dabar jau vos paeina, pūškuoja, stoviniuoja. Visiškai blogai pasidaro, kai atėjus į namą paaiškėja, kad reikia lipti į viršutinį aukštą. Todėl kolega J. R. S. pasiūlo tetai Galiai pasėdėti ant laiptų. Nuomojamas butelis, pasirodo, yra neįprasto stiliaus, kur pažvelgsi – visos sienos apkabinėtos šventųjų paveikslais. Tad ilsėdamasis, akis nusukęs nuo vieno šventųjų, neišvengiamai atsukti į kitus. Teta Galia siūlo kolegai J. R. S. gultis į lovą ne kambaryje, o siaurame įstiklintame balkone, kurį skersai dar skiria ant virvės pakabintos užuolai-

Paprastasis maldininkas

dėlės. Sako, kad čia bus geriau. Kolega J. R. S. atitraukia užuolaidėles ir, aptikęs iš kitos pusės priglaustą dar vieną lovą, klausia, kas miegos šalia jo. Pasirodo, kad čia gulės pati teta Galia. Kažkaip praeina noras priimti tokį šeimnininkės draugiškumo gestą, todėl mes nusprendžiame kartu spaustis tamsiame, tvankiame, ikonomis išdabintame kambaryje. Dėl visa pikta duris į Galios balkoną nutariame laikyti uždarytas, netgi užuolaidas užtraukiame. Jau geriau dusinsimės šitaip. Kažkaip bangu, kad teta Galia gali sumanyti ateiti ir prigulti kartu. Šeimnininkė kolegą J. R. S. meiliai vadina Vania arba Vanička. Matyt, jis krito į jai akį. Tetai Galiai jau greitai sukaks septyniasdešimt. Ji teiraujasi, ar Vanička yra jaunesnis, ar jos bendraamžis. Malonioji šeimnininkė taip pat paprašo mūsų adresų Vilniuje. Sako, kad daug šiame bute nepavogsime (...), nes jau viskas yra išvogta, todėl ragina apsistoti ilgiau. Kai grįžtame nusiplūkę iš miesto, per karštį gerokai suprakaitavę ir nešini didžiuliu arbūzu, teta Galia (iki tol visą dieną gulėjusi lovoje) skuba į vonią, kurioje ilgam užsidaro. Sėdim, klausomės, kaip visą valandą pliuškenasi teta Galia, ir laukiame, kada galėsime bent rankas nusiplauti. Po vonios malonybių teta Galia apdairiai užsuka karštą vandenį ir atgula į lovą pogulio. Matyt, jai negera, nes visą vakarą tenka klausytis baisių dūsavimų, o naktį – nepalaujamo knarkimo. Mes suprantame, kad tetos Galios sveikata rimtai pašlįjo, tad, nors ir vidury nakties atsibudę vis pasitikriname, ar dar girdėti knarkimas, ar jau stojo kapų tyla. Taigi norint apsistoti Kryme, galima rinktis įvairių variantų. Galima apsistoti viešbučiuose. Padorus kambarys nakčiai kainuoja nuo 600 iki 800 grivinų. Tačiau populiariesnis yra privatus sektorius, ypač tarp pinigų taupančių keliautojų. Rugsėjo mėnesį Aluštoje ir Koktebelyje prašoma maždaug šimtas grivinų vienam žmogui, tačiau paėjėjęs į miesto pakraštį galima aptikti ir nakvynę už penkiasdešimt grivinų vienam žmogui. Beje, šiuo metu už 10 JAV dolerių galima gauti apie 75–83 grivinas, tad apskritai Ukraina keliautojams yra pigi šalis. Ypač kalbant apie vietinį transportą ir maistą. (R. N. pataria: tik nesivežkite į Ukrainą eurų, nes bus keblumų juos keičiant į vietinius pinigus.) Gyvenimo sąlygos įvairios, bet paprastai reikia susitaikyti su tuo, kad bus nešvarus lauko tualetas, karšto vandens bus tik tada, kai saulė įkaitins vandens cisterną, o kambariuose kartu su jumis gali gyventi ir įvairiausių gyvių. Žinoma, tai žavu (nors A. D. taip nema-no), nes šitaip mes ne vieną musgaudę ar vorą nufotografuojame. Kartais neap-

sikentę tualetus patys išsivalom. O štai Koktebelyje vakare pasinaudojus tualetu mums būtina iškart bėgti į dušą ir keistis drabužius, nes į audinį ir plaukus išigeria toks bausis kvapas, kad kitas žmogus nė arti stovėti negali.

Viešnąę pas tetą Galią atsimename iki šiol. Ir dėl šeimnininkės knarkimo, ir dėl nepakartojamų „aromatų“, na ir, žinoma, dėl jos malonaus kvietimo pamiegoti kartu.

Kur ieškoti Karadaho

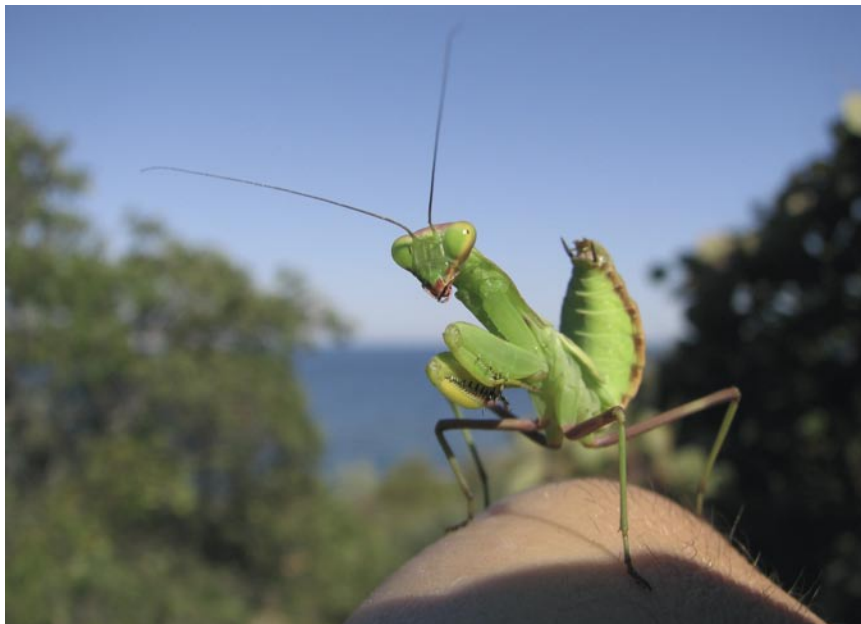
Karadaho žemėlapiuose ieškokite į vakarus nuo Feodosijos arba į rytus nuo Sudako. Ten 1914 m. Maskvos universiteto docentas gydytojas T. J. Viazemskis už savo lėšas (tai yra gydytojo atlyginimą) įkūrė mokslinę Biologinę stotį, iki šiol

Kryminė piliarožė (Alcea taurica)

vadinamą „Biostancija“. 1979 m. buvęs Karadaho draustinis tapo valstybiniu Ukrainos rezervatu. Jo dydis – tik apie 28,7 km², iš kurių apie 8 km² – jūros akvatorija. Taigi 2009 m. rezervatui sukako 30, o pačiai Biologinei stočiai – 95 metai. Stočiai ir rezervatui šiuo metu vadovauja direktorė dr. Alla Leontjevna Morozova, kuri daug padarė, kad šis nuostabus rezervatas būtų įsteigtas.

Maždaug prieš porą dešimtmečių, vadovaujant J. R. S., Karadahe vykdavo VPU studentų lauko praktikos, tad kai kuriems buvusiems studentams, o šiuo metu žymiems mokslų asams (pvz., V. S. arba R. N.) Karadahas – iki šiol traukos objektas. Tada gyvendavome palapinėse, spartietiškomis sąlygomis, be geriamojo vandens, kurį cisternomis tekdavo temptis daugybę kilometrų iš Koktebelio miestelio. Į praktiką Karadahe galėdavo keliauti tik stiprios sveikatos žmonės, ta-

Maldininko nimfa

čia visados entuziastinga Lina Marmaitė (dabar VŠĮ „Lututė“, leidžiančios „Žurnalą apie gamtą“, direktorė) nusprendė kai kurią tiesą tiesiog nutylėti ir į Karadahą išvyko su švirkštais bei maišu vaistų. Apie tuometinį Linos atkaklumą buvo sužinota tik visiškai neseniai...

Trumpai apie Karadaho biologinę įvairovę

Nors rezervatas mažytis (tik apie 20 km² sausumos), jame aptinkama 2 800 augalų ir apie 5 300 gyvūnų rūšių. Rezervate registruotos 859 dumblių, 380 grybų, 313 kerpių ir 76 samanų rūšys. Karadahe gyvena apie 400 rūšių stuburinių gyvūnų, o tūkstantinis bestuburių sąrašas nuolatosis papildomas. Vien tik vabalų, priklausančių lapgraužių šeimai, Karadahe jau registruotos 82 rūšys. Čia aptinkamas ir vabalas skarabėjus. Gana gerai rezervate ištyrinėti sausumos moliuskai, kurių čia randamos 35 rūšys (iš jų 8 – Krymo endemikai). Daugybė rezervato augalų ir gyvūnų rūšių įtrauktos į Ukrainos raudonąją knygą: 80 augalų ir 130 gyvūnų atstovų. Tarp vabzdžių yra net 57 rūšys, įrašytos į Raudonąją knygą: iš jų 26 priklauso drugiams, 15 – plėviasparniams, 9 – vabalams, po 3 – maldininkams ir tiesiasparniams, po 1 – tinkluočiams ir dvisparniams. Beje, 16 Karadaho vabzdžių rūšių įtrauktos ir į Europos raudonąjį sąrašą.

Nuodai galėtų būti stipresni

Kadangi nuodų lėktuvu iš Lietuvos gabenoti negalėjome, marintuvėliams užtaisyti tenka pirkti vietinio dichlofosos. Gauname kažkokio įtartino – vadinamas „Neo“ ir

Skiautėtasis vapsvavoris (Argiope lobata)

yra bekvapis. Pasiėmę nuodus, per kolegos A. R. gimtadienį keliamės prie išpuodingo Kara Obos kalno į šiaurę nuo Saulėtojo slėnio (*Solnečnaja Dolina*). Be visų galimų tikslų, mūsų užduotis – išbandyti dichlofosą. Kolega A. R. pagauna skruzdžių liūtą ir pradedame marinti. Deja, auka vis gyva. Dichlofosas labai įtartinas, matyt, silpnas. Tačiau išeities nėra, vienu balsu nutariame pripažinti jį veiksmingu.

Esame susirūpinę dėl vienu įdomiausių Krymo šimtakojų – musgaulių (*Scutigera coleoptrata*). Norime jų parvežti į universitetą, tačiau kadangi dichlofosas prastas, nutariame jo pripurkšti labai daug ir marintuvėlyje laikyti vabzdį labai ilgai. Pastangos baigiasi šiukšlių dėže, nes musgaulė pakiečia ne tik spalvą, bet ir formą. Kitą kartą A. R. daro atvirkščiai – skuba kuo greičiau šimtakoję išimti iš marintuvėlio. Tačiau vos palietus musgaulės kojos pradeda kristi

šalin. Pasirodo, musgaulė vis dar merdi, o jos gynybinė reakcija – numesti galūnes ir taip laimėti šansą išnešti sveiką kailį. Iš viso musgaulė turi 15 kojų porų, tačiau apgailėtina, kad mūsiškei teliko kelios. Mes labai nusiminę, vis sukame galvą, kaip toki ypatingą šimtakoję užfiksuoti ir parvežti nesubyrejusį į gabalus. Tačiau o jo joi... juk musgaulė nors ir dažna, bet ji įrašyta į Ukrainos raudonąją knygą. Tad A. R. siūlo nutraukti bet kokias pastangas vaikytis šių greitai bėgiojančių šimtakojų.

Rezervato direktorė mus apipylė dovanomis

Sutartą valandą, anksti ryte, skubame į Biologinę stotį susitikti su mūsų mokslinio projekto partneriu dr. Jurijumi Ivanovičiumi Budaškinu ir tyrimų stoties bei rezervato direktore. Esame ištempę, jaučiamės lyg pakliuvę į bėdą, nes esame svetimoje šalyje, o kelionės vietiniais autobusais į Biologinę stotį čia nenuspėjamos. Štai jau stoviniuojame tyrimo stoties priegose prie mažos parduotuvėlės ir laukiame pasirodant dr. Budaškiną. J. R. S. su juo bendradarbiauja labai seniai, tačiau su kolega akis į akį nesimatė du dešimtmečius. Tad kai pasirodo juodbruvus, bet labai solidžios išvaizdos vyriškis (t. y. storas), visi įtariai žiūrime ir galvojame: „Na ne, negali būti, tikrai ne jis.“ Kažkada J. R. S. ir Jurijus, pažinoję vienas kitą, kai dar buvo jauni specialistai, dabar yra kiek ištikti šoko. Tačiau ukrainietiškas svetingumas ištirpdo mūsų nerimą, o įtampos nelieka nė pėdsako. Dr. Jurijus tvirtai apsikabina ir sako: „Sveiki atvykę į Karadahą!“ Vedasi mus pas direktorę dr. Allą Leontjevną Morozovą, kuri jau bene 10 metų vadovauja Biologinei tyrimų stotčiai ir Karadaho rezervatui. Girdėjome apie dr. Allą Leontjevną ne tik dėl jos nuopelnų steigiant Karadaho rezervatą, bet ir dėl tvirtos (sakykim, valingo) ir principingo charakterio. Alla Leontjevna, aukšta, tvirtos sudėjimo moteris, pasitinka mus draugiškai spausdama rankas ir

Krabinis voras

Vapsoavoris

mes net nepastebime, kaip esame apipilti įvairiausiomis dovanomis. Darosi net nepatogu – susižvalgome: o kurgi mūsų dovanos, atvykome tuščiomis.

Dr. Budaškinas ir direktorė dr. Morozova žavisi mūsų tyrimų objektu (juk tai patys mažiausi, nedaugeliui specialistų „įkandami“ pasaulio mikrodrugiai), taip pat geranoriškai pavydi ir geru žodžiu pamini mūsų mokslo projektus, skirtus Amerikos faunai. Staiga visų akys nukrypsta į kolegą A. R. „Ar tai jūs esate profesorius mokinyš?“ – klausia direktorė Alla Leontjevna. Sužinoję, kad kolega A. R. (nors yra universiteto laborantas) šiuo metu baigia vykdyti Centrinės Amerikos faunos *Opostegidae* projektą, labai nustemba: „O ho ho, kokie užmojai ir kokia egzotinė, milžiniška biologinė įvairovė išsiskirianti fauna.“ Ir dar su nuoširdžia šypsena priduria: „Mes visi kadaise buvome laborantai, mes visi juk nuo šito pradėjome. Linkime jums, kolega Andriau, sėkmės moksliniuose tyrimuose!“ Išeiname iš kabineto pakilios nuotaikos, nešini storiausiomis knygomis ir (tai, beje, taip pat labai svarbu) jau turime raštišką leidimą dirbti įvairiose rezervato vietovėse. Čia, Karadahe, be leidimo į rezervatą nė nosies neįkiši. Gali būti pats žymiausias ir eikliausias, bet vis tiek reikia to popierėlio su antspaudu ir direktorės Morozovos parašu. Karadaho direktorė dr. Alla Leontjevna Morozova – iš tiesų nepaprasta moteris ir puiki vadovė. (Kažin ar čia dovanos mus taip paveikė!? „Sakiau – vežkimės dovanų iš Lietuvos!..“ – sako J. R. S.)

Dr. J. Budaškinas veda mus į laboratoriją ir į tyrimų stoties muziejų. Nustembame,

Krymo kalnai neaukšti. Aukščiausios viršūnės siekia tik apie 1,5 km

kad šiame muziejuje taip viskas įdomu ir gražiai eksponuojama. Domimės, kaip čia atsitiko, kad nuosmukis (krizė) nepalietė Karadaho tyrimų stoties. Pasirodo, rezervatas išmoko puikiai suktis verslo pasaulyje ir užsidirba pinigų. Klausiamo dr. Budaškino, kas būtų, jeigu mes nusizengtume leidimuose surašytoms instrukcijoms. Kolega Jurijus šauniai paaiškina: „Oh, jūs tokie įstatymams paklusnūs, mane net stebinat. Juk čia Ukraina! Ukrainos rezervate daryk beveik viską, ką nori...“ Tačiau mes nusprendžiam nepatikėti mūsų kolegos žodžiais ir labai griežtai laikytis visų instrukcijų bei reikalavimų. Deja, vis tiek „sudegėme“, bet apie tai kitame žurnalo numeryje.

Pirmasis žygis: sėkmės ir įsivaizduojamos nesėkmės

Būdami pakilios nuotaikos įžengiame į rezervatą. Pirmiausia priminsime, kad rezervatas nedidelis ir iš visų pusių supamas kurortinių miestelių. Juose net tiršta nuo žmonių, kurie, jeigu tik būtų leidžiama, suplūstų į rezervatą. Tada iš šio nuostabaus gamtos kampelio liktų tik plikos uolos, apterliotos grafičiu. Štai todėl visi įėjimai į rezervatą griežtai saugomi, o pačiame rezervate nuolatos patruliuoja etatiniai ir visuomeniniai apsaugininkai. Kai kurie iš jų, kad nebūtų nuobodu, pasirūpino malonia kompanija – merginomis. Dėl to karštą dieną apsaugininkai gali ramiai gulėti ant tachtos, o su pažeidėjais aiškintis jie gali pasiūsti merginas.

Mums įžengus į rezervatą kokius du šimtus metrų euforija baigiasi. Iš ant kalvos esančio namelio kažkoks idiotas neman-

dagiai rėkia per megafoną: „Stokit! Kur einat!? Tučtuojau grįžkit!“ Mes kiek gerklės leidžia rėkiam atgal, kad turime leidimus. Matyt, todėl apsaugininkas „susitaško“ ir susinervinęs turbūt nueina parūkyti, nes dabar ant kalno matom tik merginas, kurios mums rankomis moja: „Eikit, eikit!“ Nedaug nužingsniavę pasiekiamė kitą kordoną (ir vėl su mergom!..). Šį kartą, parodžius leidimus, apsaugininkas ant mūsų nerėkia, o maloniai nuveda ant kalvos, ap-rodo visus takus (nors to ir neprašom).

Dabar rugpjūtis – pats karščiausias mėnuo Karadahe. Visur išdžiūvę, išdegę. Tačiau patikėkite, fotografuoti yra ką: daug kur nepakartojami kraštovaizdžiai, įdomūs augalai, matom genijų, pastebime šernų ir sturnų veiklos pėdsakų, aptin-

Kalnų papėdėje dėl jūrinio klimato įtakos susidaro nepaprastos gamtinės sąlygos

kame ryškiais raštais išmargintų blakių, dieninių drugių ir į kolibrius panašių ilgaliėžuvių sfinksų, kurie, nenutūpdami ant augalo, ilgu straubliuku siurbia iš žiedų nektarą. Didžiulės cikados gieda vos ne ant kiekvieno medžio. Randame maldininkų (tiksliau – šio būrio įdomiausių atstovų – šalmuočių) nimfų. O varge! Baigiasi fotoaparato atminties kortelė. Karšta, nė debesėlio. Tikrai tądien gerokai per 30 °C, o saulėkaitoje ar tik nebus beveik 40 °C. Pačiam solidžiausiam (J. R. S.) užaina silpnumas – tiesiog pargriūna beveik lygioje vietoje (vos fotoaparato nesudaužo ir kaulų nesulaužo į Karadaho riedulynus). Dar taip nėra buvę. Nors A. R. vis dar randa fotografuoti visokių įdomių skėrių (o ne gaubtagalvių vikšrų – kaip to norėtų A. D.), tenka gultis ant žemės ir ilsėtis. Tuo tarpu A. R. pasisiūlo saugoti, nes mažas, ir įsitaiso ant ažuolo šakos. Tiesa, dėl saulės ar mums neįprasto maisto kolegai A. R. tenka kuriam laikui pasišalinti iš savojo posto ir nerti gilyn į sąžalynus ieškoti, kur išsikasti duobę. Netrukus girdim kažkokius balsus. Prisistato grupė ekoturistų. Ne mažiau kaip trisdešimt žmonių. Pripuola prie mūsų, uždavinėja kvailus klausimus, fotografuoja mus kaip kokius egzotus. Kolega A. R. vis nusuka galvą, o ką tik prabudęs, sausom žolėm aplipęs J. R. S. žiūri apstulbusiomis akimis ir atrodo kaip koks Karadaho *bonžas*. Pirmas žygis į Karadahą pradeda atrodyti kaip visiškas fiasko, tačiau mes nežinome, kad mūsų dar laukia pats didžiausias šios išvykos atradimas (bet apie tai taip pat kitame žurnalo numeryje).

Gražūs augalai

Karadahe rugpjūtį daug kur aptinkame visu grožiu žydintį plačialapį kermėką (*Limonium platyphyllum*). Jis atrodo toks panašus į mūsų pajūryje išplitusią mulinę guboją, kad pradėdam galvoti, ar tai nebus giminiški augalai.

Lankantis Kryme taip pat sunku nepastebėti kolegos A. R. mėgstamiausio augalo – kryminės piliarožės (*Alcea taurica*). Ji dažna stepinėse bendrijose, bet tai Krymo endemas.

Atsargiai – vorai!

Akmeninguose Karadaho šlaituose ant augalų galima pastebėti tokių iš voratinklių nupintų įspūdingų vamzdelių, kurių pamatinis galas eina gilyn, į dygliuotų šakelių sąžalyną. Tai stambaus, piltuvėlinio voro gaudomieji tinklai. Išižiūrėjęs vamzdelio (piltuvėlio) gale matai tūnantį šviesiai pilką patį voratinklio šeimininką. Karadahe dažnai aptinkama ir vorų kryžiuočių, kurie rezga „klasikinės“ formos apvalius arba daugiakampius gaudomuosius tinklus. Čia galima rasti ir didelį

Sudako paplūdimys. Karadahą iš visų pusių supa sausakimši kurortiniai miesteliai

įspūdingo grožio vorą skiautėtąjį vapsvavorį (*Argiope lobata*), kuris pavaizduotas mūsų nuotraukoje. Patelės tris kartus didesnės už patinus (jų kūnas siekia maždaug 2,5 cm). Žmogui nepavojaingas. Jeigu taip atsitiktų, kad šis voras įkastų – įkandimo vieta tik šiek tiek patintų ir pradėtų niežėti. Skiautėtasis vapsvavoris aptinkamas pietinėje Europoje ir kai kur Azijoje, tai, sakykime, afrikietiškas voras, nes Afrikoje jis ypač plačiai išplitęs.

Ant žolių ir krūmų gana dažnai pasitaiko smulkučių krabinių vorų, kurie tinklų nepina, o gaudo grobį puldami iš pasalų. Iš viso Karadahe jau žinoma apie 150 vorų rūšių, tačiau ši sisteminė grupė rezervate ilgai buvo netyrinėjama ir, specialistų nuomone, Karadaho vorų faunos sąrašas ateityje, matyt, pasidarys net dvigubai ilgesnis. Štai visiškai neseniai pirmą kartą buvo aptikta egzotinių vorų, kurių artimiausi giminiai čia gyvena tik Kanarų salose, Egipte, Pietų Turkmėnijoje arba atogrąžose. Ypatingo dėmesio nusipelno Karadaho vorai, kurie kelia grėsmę žmogui. Tai stepių buveinėse paplitę tarantulai (o tiksliau – rusiniai tarantulai), vorai erezai, karakurtai ir kai kurie kiti vorų būrio atstovai. Trylikataškis karakurtas kartais dar yra vadinamas juodąja našle, nes po poravimosi išalkusios patelės dažnai susidoroja su savo gerbėjais. Karakurtas (išvertus reikštų „juodoji mirtis“) yra lengvai atpažįstamas: visas juodas, apvaliu pilveliu, o apatinėje pilvelio pusėje kartais matoma šviesi dėmė, panaši į smėlio laikrodį. Tiesa, patinai arba jauni individai truputį kitokie – jie su šviesiomis dėmelėmis (tokiomis baltomis „akutėmis“ su raudonu taškeliu viduryje). Karadahe karakurtai gyvena nuolatos, tačiau jų čia daug mažiau nei aplinkinėse stepėse. Būtent stepėse trylikataškis karakurtas

jaučiasi geriausiai. Karakurtų jaunikliai gali migruoti prisitvirtinę ant vėjo nešamų voratinklio siūlų: toks oro desantas, iš stepių keliaujantis į Karadahą, dažniausiai pastebimas pavasarį. Voriukai apsistoja sausuose, stepinė augalija apaugusiuose šlaituose arba pistacijų retmiškiuose (ten karakurtų ir reikėtų ieškoti!). Ypač daug jų būna vietovėse, kurias ištrypė galvijai, nes jauni karakurtai mėgsta apsistoti šalia karvių mėšlo, kur visada gausu vabzdžių. Iki liepos mėnesio karakurtai lytiškai subręsta, o rugpjūtį patelės deda kiaušinėlius, „supakuotus“ į kokonus. Žiemą karakurtai žūva, lieka tik kokonai.

(Tęsinį skaitykite kitame žurnalo numeryje.)

J. R. Stonio nuotraukos

Musgaudė (Scutigera coleontrata)